

Y Comisiwn Penodiadau Barnwrol Cynllun Iaith Gymraeg

**Adroddiad Monitro Blynyddol i Gomisiynydd y Gymraeg -
2021 - 22**

Cynnwys

1. Rhagarweiniad	3
2. Cefndir	4
3. Recriwtio	5
4. Monitro'r Cynllun Iaith Gymraeg	8
5. Y Pwyllgor Materion Cymreig	11

1. Rhagymadrodd

Dyma'r chweched Adroddiad Monitro Blynyddol ar y Cynllun Iaith Gymraeg sydd wedi'i baratoi gan y Comisiwn Penodiadau Barnwrol (JAC). Mae'n ymwneud â'r cyfnod o 1 Ebrill 2021 i 31 Mawrth 2022. Mae'n dangos y cynnydd rydym wedi'i wneud o ran rhoi ein cynllun ar waith ers i Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg ei gymeradwyo ym mis Mai 2016. Mae'r cynllun ar gael ar wefan y Comisiwn Penodiadau Barnwrol:

<https://www.judicialappointments.gov.uk/welsh-language-scheme>.

Roedd y JAC o fewn cwmpas Cynllun Iaith Gymraeg y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn flaenorol. Bu inni ddatblygu'r cynllun gwirfoddol, arbenigol hwn i bennu'n well sut rydym yn trin yr ieithoedd Cymraeg a Saesneg. Mae'n esbonio sut y gall ymgeiswyr ar gyfer penodiadau barnwrol gyfathrebu â'r JAC yn y Gymraeg neu'r Saesneg, yn ôl eu dewis personol nhw.

Mae'r Cynllun yn seiliedig ar yr egwyddor yn Adran 5 Deddf yr Iaith Gymraeg 1993, sef trin y Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal wrth gynnal busnes cyhoeddus a gweinyddu Cyfiawnder yng Nghymru. Dylid dehongli cwmpas ein hymrwymadau fel bod yn berthnasol i'r gweithgareddau a'r gwasanaethau recriwtio hynny yng Nghymru y gallwn eu rheoli neu ddylanwadu arnynt.

2. Cefndir

Sefydlwyd y Comisiwn Penodiadau Barnwrol ar 3 Ebrill 2006 o dan Ddeddf Diwygio Cyfansoddiadol 2005. Mae'r Comisiwn yn gorff cyhoeddus anadrannol gweithredol sy'n cael ei noddi gan y Weinyddiaeth Cyfiawnder. Rydym yn dewis ymgeiswyr ar gyfer swyddi barnwrol mewn llysoedd a thribiwnlysoedd yng Nghymru a Lloegr, ac ar gyfer rhai tribiwnlysoedd gydag awdurdodaeth ledled y DU. Bydd ymgeiswyr yn cael eu dewis yn ôl teilyngdod, drwy gystadleuaeth deg ac agored, ac rydym wedi ymrwymo i ddenu ymgeiswyr o feysydd mor eang â phosibl. Rydym yn gweithio gydag ystod o sefydliadau i hyrwyddo swyddi gwag i ymgeiswyr cymwys.

Lansiodd y Comisiwn ei Gynllun Iaith Gymraeg ym mis Mai 2016, yn dilyn ymgynghoriad cyhoeddus ym mis Hydref 2015. Mae'r cynllun yn esbonio sut y byddwn yn trin y Gymraeg a'r Saesneg wrth asesu addasrwydd ymgeiswyr ar gyfer penodiad barnwrol yng Nghymru ac yn egluro y bydd ymgeiswyr yn gallu cyfathrebu â ni yn Saesneg neu Gymraeg, yn ôl eu dewis personol.

3. Recriwtio

Sefydliad yn Llundain yw'r Comisiwn Penodiadau Barnwrol gyda tua 95 aelod o staff. Nid oes ganddo bresenoldeb cyflawni parhaol yng Nghymru Nid yw Cynllun Iaith Gymraeg y Comisiwn yn cynnwys recriwtio staff y Comisiwn gan nad oes unrhyw ofynion o ran yr iaith Gymraeg wedi'u nodi ar gyfer staff.

Lle mae sgiliau Cymraeg yn ofynnol ar gyfer penodiad barnwrol, rydym ar hyn o bryd yn cael ein cefnogi gan aelodau o farnwriaeth Cymru sy'n eistedd ar baneli dethol i asesu sgiliau Cymraeg. Trwy gydol 2021-22, mae'r Comisiwn wedi cynnal ymarfer recriwtio agored i gynyddu nifer yr aelodau panel lle ydychyd sy'n gallu siarad Cymraeg. Rhagwelir y bydd yr aelodau newydd hyn yn ymuno â'r cnewyllyn trwy gydol 2022-23. Mae ymarferion dethol lle mae angen sgiliau iaith Cymraeg fel arfer yn destun mesurau sicrhau ansawdd gan Gomisiynydd y JAC sydd â gwybodaeth arbennig am Gymru.

Gofyniad ar gyfer dealltwriaeth o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru

Mae maen prawf dethol ychwanegol yn berthnasol i swyddi gwag yng Nghymru. Mae'r maen prawf wedi'i gymeradwyo gan yr Arglwydd Ganghellor ac yn nodi:

“Bydd yn rhaid i ymgeiswyr am swyddi yng Nghymru feddu ar ddealltwriaeth o sut gweinyddir cyfiawnder yng Nghymru, gan gynnwys deddfwriaeth sy'n berthnasol i Gymru a threfniadau datganoli yng Nghymru, neu'r gallu i feithrin y ddealltwriaeth hon”.

Pan fydd ymgeiswyr yn gwneud cais am swyddi yng Nghymru, gofynnir nifer o gwestiynau sy'n benodol i bob ymarfer yn ystod y cam cyfweld, gydag ymgeiswyr yn cael eu hasesu ar sail eu dealltwriaeth o faterion sy'n berthnasol i Gymru.

Ymarferion dethol 2021-22

Mae'r Comisiwn Penodiadau Barnwrol yn adrodd yn flynyddol ar nifer yr ymarferion sy'n cael eu cwblhau yn ystod blwyddyn adrodd.¹ Cafodd y cynllun iaith Gymraeg ei roi ar waith ym mis Mai 2016 a chafodd ei gymhwyso ar gyfer ymarferion dethol a aeth i'r camau cynllunio o'r adeg honno ymlaen. Mae'r adran hon yn manylu ar ymarferion dethol a gafodd eu cwblhau a'u hadrodd rhwng 1 Ebrill 2021 a 31 Mawrth 2022 er mwyn rhoi trosolwg o'r broses recriwtio barnwrol yng Nghymru.

Cafodd 31 o ymarferion dethol eu cwblhau a'u hadrodd yn 2021-22. Bydd y maes busnes a'r farnwriaeth yn nodi'r gofynion ar gyfer swyddi gwag o safbwynt y Gymraeg, a bydd y Comisiwn yn asesu'r ymgeiswyr yn erbyn y rhain. Mae'r Comisiwn yn parhau i gynnal ymarferion dethol pan fo'r Gymraeg wedi cael ei nodi fel gofyniad ar gyfer un neu ragor o swyddi.

¹ <https://judicialappointments.gov.uk/annual-reports-and-accounts/>

Roedd yr ymarferion dethol canlynol wedi nodi swyddi gwag yng Nghymru lle'r oedd y Gymraeg yn ofyniad hanfodol yn ogystal â phrofi dealltwriaeth yr ymgeiswyr o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru:

- **Dirprwy Farnwr Rhanbarth (00007).** Roedd yr iaith Gymraeg yn ofyniad hanfodol ar gyfer un swydd yn yr ymarfer dethol ar gyfer swyddi Dirprwy Farnwr Rhanbarth. Lansiodd yr ymarfer cenedlaethol ar 14 Ebrill 2020 gyda 150 o swyddi gwag i'w llenwi ledled Cymru a Lloegr. Argymhellwyd 136 o ymgeiswyr gyda saith ymgeisydd wedi'u hargymhell fel ymgeiswyr addas ar gyfer swyddi yng Nghymru. Ni argymhellwyd unrhyw ymgeiswyr addas i'w penodi i'r swydd lle'r oedd medru'r Gymraeg yn hanfodol.
- **Cofiadur (00033)** Roedd yr iaith Gymraeg yn ofyniad hanfodol ar gyfer tair swydd yn yr ymarfer dethol ar gyfer y swyddi Cofiadur. Lansiodd yr ymarfer cenedlaethol ar 2 Medi 2020 gyda 164 o swyddi gwag i'w llenwi ledled Cymru a Lloegr. Argymhellwyd 164 o ymgeiswyr i gyd ac argymhellwyd bod 16 o ymgeiswyr yn addas i'w penodi i swyddi Cymraeg, gan gynnwys un ymgeisydd ar gyfer y swydd lle'r oedd medru'r Gymraeg yn hanfodol. Felly roedd modd i ni lenwi'r swydd wag ar gyfer o leiaf tair swydd lle'r oedd medru'r Gymraeg yn hanfodol.
- **Barnwr Rhanbarth (00019).** Roedd yr iaith Gymraeg yn ofyniad hanfodol ar gyfer un swydd yn yr ymarfer dethol ar gyfer swyddi Barnwr Rhanbarth. Lansiodd yr ymarfer cenedlaethol ar 23 Medi 2020 gyda 106 o swyddi gwag i'w llenwi ledled Cymru a Lloegr. Argymhellwyd 57 o ymgeiswyr i gyd ac argymhellwyd bod saith o ymgeiswyr yn addas i'w penodi i swyddi Cymraeg, gan gynnwys tri ymgeisydd a argymhellwyd ar gyfer swyddi lle'r oedd medru'r Gymraeg yn hanfodol.

Roedd yr ymarferion dethol canlynol wedi nodi swyddi gwag yng Nghymru lle nad oedd y Gymraeg yn ofyniad hanfodol ond roedd yn profi dealltwriaeth yr ymgeiswyr o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru:

- **Aelodau Cyfreithiol (sy'n derbyn ffi) Tribiwnlys Adolygu Iechyd Meddwl Cymru (00014).** Lansiodd yr ymarfer ar gyfer Aelodau Cyfreithiol (sy'n derbyn ffi) Tribiwnlys Adolygu Iechyd Meddwl Cymru ar 20 Chwefror 2020, gydag 20 o swyddi gwag i'w llenwi. Aseswyd yr holl ymgeiswyr ar eu dealltwriaeth o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru. Argymhellwyd fod 19 o ymgeiswyr yn addas i'w penodi.
- **Uwch Farnwr Cylchdaith, Barnwr Preswyl (Caerdydd) (00064).** Lansiodd yr ymarfer ar gyfer y swydd Uwch Farnwr Cylchdaith, Barnwr Preswyl (Caerdydd) ar 22 Mehefin 2021, gydag un swydd wag i'w llenwi. Aseswyd yr holl ymgeiswyr ar eu dealltwriaeth o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru. Argymhellwyd fod un ymgeisydd yn addas i'w penodi.
- **Barnwr sy'n Derbyn Ffi - Y Tribiwnlys Haen Gyntaf a Barnwr sy'n Derbyn Ffi - Tribiwnlysoedd Cyflogaeth (Cymru a Lloegr) (00021).** Lansiodd yr ymarfer ar gyfer y swyddi Barnwr sy'n Derbyn Ffi - Y Tribiwnlys Haen Gyntaf a Barnwr sy'n Derbyn Ffi - Tribiwnlysoedd Cyflogaeth (Cymru a Lloegr) ar 14 Ebrill 2020, gyda 374 o swyddi gwag i'w llenwi. Aseswyd yr holl ymgeiswyr ar eu dealltwriaeth o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru. Argymhellwyd 207 o ymgeiswyr ar gyfer y swyddi Barnwr

sy'n derbyn ffi - Y Tribiwnlys Haen Gyntaf, ac argymhellwyd fod 25 o ymgeiswyr yn addas i'w penodi i swyddi yng Nghymru Argymhellwyd 167 o ymgeiswyr ar gyfer y swyddi Barnwr sy'n derbyn ffi Tribiwnlys Cyflogaeth (Cymru a Lloegr) Haen Gyntaf, ac argymhellwyd fod 18 o ymgeiswyr yn addas i'w penodi i swyddi yng Nghymru.

- **Dirprwy Farnwr Rhanbarth (Llys Ynadon) (00051)** Lansiodd yr ymarfer ar gyfer y swyddi Dirprwy Farnwr Rhanbarth ar 2 Mawrth 2021, gyda 55 o swyddi gwag i'w llenwi ledled Cymru a Lloegr. Aseswyd yr holl ymgeiswyr oedd wedi mynegi diddordeb mewn swydd yng Nghymru ar eu dealltwriaeth o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru. Argymhellwyd 55 o ymgeiswyr, ac argymhellwyd fod tri ymgeisydd yn addas i'w penodi i swyddi yng Nghymru.
- **Barnwr Cylchdaith (00062).** Lansiodd yr ymarfer ar gyfer y Swydd Barnwr Cylchdaith ar 17 Mai 2021, gyda 78 o swyddi gwag i'w llenwi. Aseswyd yr holl ymgeiswyr oedd wedi mynegi diddordeb mewn swydd yng Nghymru ar eu dealltwriaeth o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru. Argymhellwyd 62 o ymgeiswyr ac argymhellwyd fod naw ymgeisydd yn addas i'w penodi i swyddi yng Nghymru.

Roedd yr ymarferion dethol canlynol wedi nodi swyddi gwag yng Nghymru lle nad oedd y Gymraeg yn ofyniad hanfodol ac nid oedd yn profi dealltwriaeth yr ymgeiswyr o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru:

- **Aelodau Lleyg (sy'n derbyn ffi) Tribiwnlys Adolygu Iechyd Meddwl Cymru (00010).** Lansiodd yr ymarfer ar gyfer y swyddi Aelodau Lleyg (sy'n derbyn ffi) Tribiwnlys Adolygu Iechyd Meddwl Cymru ar 26 Mawrth 2020, gyda 24 o swyddi gwag i'w llenwi. Rôl arbenigol yw hon, sy'n gofyn i ymgeiswyr fod â dealltwriaeth o amrywiaeth o faterion yn ymwneud ag addysg, gofal plant, iechyd a gofal cymdeithasol. Yng ngoleuni'r profiad a'r wybodaeth sy'n ofynnol ar gyfer y rôl, penderfynodd y JAC na fyddai profi ychwanegol i asesu dealltwriaeth ymgeiswyr o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru yn ychwanegu unrhyw beth gwerthfawr at y broses dethol. Argymhellodd y JAC 24 o ymgeiswyr i'w penodi.
- **Aelod Meddygol (sy'n derbyn ffi) Tribiwnlys Adolygu Iechyd Meddwl Cymru (00031).** Lansiodd yr ymarfer ar gyfer y swydd Aelod Meddygol (sy'n derbyn ffi) Tribiwnlys Adolygu Iechyd Meddwl Cymru ar 2 Chwefror 2021, gydag 17 o swyddi gwag i'w llenwi. Rôl arbenigol yw hon, sy'n gofyn i ymgeiswyr feddu ar wybodaeth feddygol benodol ac mae'n cynnwys meini prawf cyfyng. Yng ngoleuni'r profiad a'r wybodaeth sy'n ofynnol ar gyfer y rôl, penderfynodd y JAC na fyddai profi ychwanegol i asesu dealltwriaeth ymgeiswyr o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru yn ychwanegu unrhyw beth gwerthfawr at y broses dethol. Argymhellodd y JAC 14 o ymgeiswyr i'w penodi.

Mae Adran 83 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 yn caniatáu i Lywodraeth Cymru ofyn am gymorth gan gyrff cyhoeddus eraill. Rhoddodd y Comisiwn gymorth i Lywodraeth Cymru gyda'r ymarfer canlynol:

Ni wnaeth Llywodraeth Cymru ofyn am unrhyw gymorth gydag unrhyw un o'r ymarferion dethol yn ystod y flwyddyn.

4. Monitro'r Cynllun Iaith Gymraeg

Ymarferion dethol

Mae Cynllun Iaith Gymraeg y Comisiwn yn berthnasol i ymarferion dethol gyda swyddi yng Nghymru a aeth i gamau cynllunio ar neu ar ôl Mai 2016. Dim ond mewn achosion eithriadol y mae JAC yn hysbysebu'n allanol. Roedd adran 'hysbysebu' ein Cynllun Iaith Gymraeg yn amlinellu darpariaethau ar gyfer unrhyw achosion lle defnyddiwyd hysbysebu allanol. Ni ddefnyddiwyd hysbysebu allanol ar gyfer ymarferion dethol a oedd â swyddi yng Nghymru dros 2021-22.

Dros y cyfnod 2021–22, gwnaethom gyhoeddi cyfieithiadau Cymraeg o ddeunydd ymarfer dethol yn yr ymarferion canlynol:

- Barnwr Rhanbarth (00077), a lansiwyd ar 7 Hydref 2021.
- Barnwr Cyflogaeth (Cymru a Lloegr) (00081) a lansiwyd ar 2 Tachwedd 2021.

Mae Cynllun Iaith Gymraeg y JAC yn nodi y byddwn yn hysbysebu swyddi sy'n gofyn am weithio yng Nghymru yn ddwyieithog ar y wefan. Yn ystod cyfnod yr adroddiad hwn, hysbysebwyd 10 ymarfer yn ddwyieithog ar ein gwefan.

Atgoffwyd staff am y gofyniad cyfieithu ar y pryd mewn ymarferion sy'n ymwneud â swyddi yng Nghymru ac mae cyfres o weithdai hyfforddiant wrthi'n cael ei datblygu fel rhan o'r broses datblygiad parhaus a chynefino ar gyfer staff newydd.

Mae gwelliannau i'r wefan dros y flwyddyn bellach yn galluogi i'r hysbysebion Cymraeg a Saesneg gael eu harddangos ar yr un pryd ar yr un dudalen.

Cwynion

Ni chafodd y Comisiwn Penodiadau Barnwrol unrhyw gwynion ffurfiol yn uniongyrchol gysylltiedig â'r Cynllun Iaith Gymraeg..

Cynnydd yn erbyn y cynllun gweithredu

Roedd y safonau adrodd a oedd wedi'u sefydlu'n flaenorol ar gyfer Cynllun Iaith Gymraeg y Comisiwn Penodiadau Barnwrol wedi aros yr un fath ar gyfer 2021-22: argaeledd y Cynllun; cyngor ac arweiniad; gallu digidol; polisïau newydd a diwygiedig; a monitro ac adolygu.

Mae'r diweddariadau i'r cynllun gweithredu yn ystod 2021–22 wedi'u dangos mewn ffont trwm isod.

Thema a chyfeirnod	Gweithgaredd	Dyddiad Targed	Cynnydd	Statws
Argaeledd	Cyhoeddi'r Cynllun ar wefan a mewnrwyd y Comisiwn	Mawrth 2016	Cwblhawyd	Cwblhawyd Y cyhoeddiad wedi'i ohirio yn sgil y cyfnod cyn etholiad 2016 Cynulliad Cenedlaethol Cymru. Cyhoeddwyd ar 23 Mai 2016.
Cyngor ac arweiniad	Datblygu canllaw mewnol i gyd-fynd â'r polisi, gan gynnwys asesu sgiliau iaith a gwybodaeth am amrywiaeth o ran y gyfraith, trefniadau datganoli ac ati.	Cyhoeddiad cyntaf ym mis Mawrth 2016. Adolygiad o ddogfennau polisi perthnasol yn dal yn mynd rhagddo	Cwblhawyd Parhaus	Cwblhawyd – canllaw ar gael i'r holl staff o fis Mawrth 2016 ymlaen Cynhaliwyd sesiwn hyfforddi ar gyfer staff gweithredol ym mis Ebrill 2016 cyn rhoi'r canllaw ar waith. Sesiynau hyfforddiant gloywi wedi'u cynnal yn ystod 2020-21 hefyd. Cafodd y canllaw ei adolygu a'i ymestyn gan y Pwyllgor Materion Cymreig ym mis Hydref 2021.
Gallu digidol	Cafodd Platform Digidol Newydd JAC ei ddatblygu a'i wella yn ystod 2020-21.	Parhaus	Gohiriwyd	Bydd y broses o wneud ffurflenni cais ar gael yn Gymraeg yn cael ei chynnal yn ystod y 12 mis nesaf.
Polisiâu newydd a diwygiedig	Ystyried effaith y polisiâu newydd a diwygiedig ar y Cynllun Iaith Gymraeg	Parhaus	Bydd y broses o weithredu hyn yn cael ei monitro'n barhaus	Parhaus Bellach mae ymgeiswyr yn gallu cyflwyno unrhyw adran naratif o Brawf Cymhwys yn Gymraeg, sydd wedyn yn cael ei chyfieithu.
Monitro ac Adolygu	Paratoi Adroddiad Monitro Blynyddol ar gyfer Comisiynydd y Gymraeg a fydd ar gael i Fwrdd a Phwyllgor Gwaith y Comisiwn; Cydlynwyr Iaith Gymraeg y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Nawdd y	Yn flynyddol		Cwblhawyd: Adroddiad Monitro Blynyddol 2016-17 – cyhoeddwyd mis Hydref 2017 Adroddiad Monitro Blynyddol 2017-18 –

	Weinyddiaeth Gyfiawnder a Barnwr Cyswllt Cymru			cyhoeddwyd mis Tachwedd 2018 Adroddiad Monitro Blynyddol 2018-2019 – cyhoeddwyd mis Rhagfyr 2019 Adroddiad Monitro Blynyddol 2019-2020 – cyhoeddwyd mis Tachwedd 2020 Adroddiad Monitro Blynyddol 2020-21 – cyhoeddwyd mis Medi 2021 Adroddiad Monitro Blynyddol 2021-22 – cyhoeddwyd mis Medi 2022
--	--	--	--	--

5. Y Pwyllgor Materion Cymreig

Mae'r Pwyllgor Materion Cymreig yn is-bwyllgor i Fwrdd Comisiwn JAC. Yn y cyfnod hwn o'r Comisiynydd JAC gyda gwybodaeth arbennig am Gymru, y Gwir Anrhydeddus Y Parch. Dr. Barry Morgan oedd cadeirydd y Pwyllgor, gyda Barnwr Rhanbarth y Comisiynydd, Mathu Asokan a Brie Steven-Hoare QC yn aelodau o'r Pwyllgor.

Cynhaliwyd cyfarfod agoriadol Pwyllgor Materion Cymru ar 9 Mawrth 2017, ac mae'r Pwyllgor yn cwrdd bob yn ail fis.

Prif bwrpas y Pwyllgor yw monitro effaith bosibl datganoli yng Nghymru ar y broses benodi ar gyfer swyddi barnwrol ledled Cymru a Lloegr, a sicrhau bod y Comisiwn yn ymwybodol o anghenion Cymru.

Yn ystod y flwyddyn adrodd, mae'r Pwyllgor wedi:

- Ym mis Medi 2021, bu i Dr Morgan gwrdd â Barnwyr Cyswllt yr Iaith Gymraeg i drafod materion o ddiddordeb cyffredin.
- Wedi mynychu Cynhadledd Gyfreithiol Cymru ym mis Hydref 2021.
- Ym mis Medi 2022, bu i Dr Morgan gwrdd â Barnwr Llywyddol Cymru, Mr Ustus Griffiths, i drafod materion o ddiddordeb cyffredin.
- Parhau i fonitro datblygiadau Pwyllgor Hyfforddi Cymru i sicrhau bod profion JAC a'r wybodaeth Gymreig yn ystyried gwaith y Coleg Barnwrol wrth ymdrin â goblygiadau hyfforddi deddfwriaeth ddatganoledig
- Wedi monitro cyflwyno ymarferion dethol yng Nghymru

Nid yw'r Pwyllgor Materion Cymreig wedi ymateb i unrhyw ymgynghoriadau yn ystod y cyfnod hwn.